

brandevoort

7 km

vanaf station brandevoort

Als we het over Brandevoort hebben staat op menig netvlies het beeld van een middeleeuwse vestingstad gegrift. Dat beeld is op zich juist, maar toont maar een deel van de vinexwijk. Deze wandeling begint in een stukje Brabants landschap dat de wijk omringt, waarna we in de woonbuurten komen die hier 'buitens' worden genoemd. Vervolgens lopen we langs een kanaal, door een ecologische zone en alweer door een buiten naar de Veste. Dit is het centrum van Brandevoort dat het middeleeuwse beeld het meest oproept. Na de wandeling kunnen we ons de vraag stellen of deze wijk wezensvreemd of typisch Brabants is, waarbij het antwoord waarschijnlijk ergens in het midden ligt.

MODERN EN TRADITIONEEL
Ongeveer gelijktijdig met de plannen voor woonkastelen in de wijk Haverleij in Den Bosch ontwikkelt de gemeente Helmond in 1996 samen met ontwikkelaars en ontwerpers een traditioneel uitziend plan voor de wijk Brandevoort. In het masterplan uit 1997 lezen we: “De moderne mens zal zijn leefwijze geleidelijk veranderen naar een meer individuele en persoonlijke opstelling naar de wereld. Deze maatschappelijke ontwikkeling vraagt om een hernieuwde benadering van de thema’s individualiteit, gemeenschappelijkheid en flexibiliteit.” Gezien de zinsbouw zal dit wel een uit het Duits vertaalde gedachte zijn van de ontwerper van dit plan, de Luxemburgse architect Rob Krier. Deze architect, die ook in Haverleij actief was, zet zich nadrukkelijk af tegen het in zijn ogen mensonterende modernisme in de architectuur en stedenbouw en plaatst daar een ‘romantisch’ traditioneel concept tegenover. In dit concept wordt de

moderniteit van het dagelijkse leven echter niet ontkend, krijgt de auto zijn plek en biedt de woning - met flexibele plattegrond en hoge plafonds - de mogelijkheid om wonen en bedrijvigheid te combineren.

BUITENS EN VESTE

Brandevoort ligt ten westen van Helmond met aan de noordzijde de autosnelweg A270 en aan de zuidzijde het Eindhovensch Kanaal. Daar tussen loopt ook nog een spoorlijn en een hoogspanningstracé die het ingeklemde Brandevoort doorsnijden. Tussen deze lineaire barrières heeft Brandevoort zelf een ronde vorm, waarvan de Veste het centrum vormt. Hierdoor zou je Brandevoort eerder een kleine stad dan een vinexwijk kunnen noemen. Aan de oostzijde liggen de agrarische lintdorpen Mierlo en 't Hout. Typisch aan deze lintdorpen zijn de verwijdingen in de vorm van een plein of plantsoen - de historische brink - waar doorgaans een kerk en een stadhuis staan. Voor

een romantisch of traditioneel ontwerp van Brandevoort zou deze oorspronkelijke nederzettingvorm als uitgangspunt misschien meer voor de hand hebben gelegen. Maar in Brandevoort is gekozen voor de vorm van de vestingstad - De Veste - met daaromheen een krans van voorsteden - ‘buitens’ genoemd.

DE BUITENS

Een ‘buiten’ is van oorsprong een huis - veelal een groot herenhuis - op het platteland, waar de rijke stedeling zich ‘s zomers terug kon trekken. Hoewel het in Brandevoort ‘buurten’ zijn geeft de benaming goed aan voor wie ze bedoeld zijn, namelijk voor de midden- en hogere inkomensgroepen. Deze groepen hebben de neiging uit Helmond weg te trekken en in de omliggende dorpen te gaan wonen. Het zal duidelijk zijn dat het vasthouden van deze groepen past in de Vinex-opgave om de centrale steden te versterken. De vraag is vervolgens hoe je deze bevolkingsgroepen kan aantrekken met een verleidelijk ontwerp.

Die verleiding wordt vorm gegeven door Rob Krier, die samen met een landschapsarchitect, een stedenbouwkundige, een ingeni-

eursbureau en een ontwikkelaar een onalidaags masterplan opstelt. Hierin wordt het aanwezige landschap gerespecteerd en ingepast in de buitens. De architectuur krijgt zelfs een Brabants tintje door de aanleg van groene pleintjes (historische brinken) met bakstenen gevels, die hier geschilderd dienen te worden in een heldere kleur. Dit was vroeger vooral voorbehouden aan statige huizen en openbare gebouwen, die daar een zekere voornaamheid aan ontleenden. Of dat ook het geval is in Brandevoort mag de wandelaar zelf beoordelen.

Het onderlinge verschil tussen de zeven buitens, waarvan er inmiddels een aantal is gerealiseerd, zit hem niet in de baksteen zelf - die is namelijk overal toegepast - maar in de kleur van de steen en de dakpannen, alsmede in de opbouw van de huizen. De ene keer zien we een buurtje dat bestaat uit woningen - alleenstaand of twee-onder-een-kap - met één bouwlaag en een langskap, de andere keer met langs- en dwarskap, of met rijwoningen in twee bouwlagen afgewisseld door een herenhuis. Er blijken vele varianten mogelijk in materialen en opbouw. Door een strenge beeldregie is gezorgd voor eenheid in verscheidenheid tussen en in de verschillende buitens.

DE VESTE

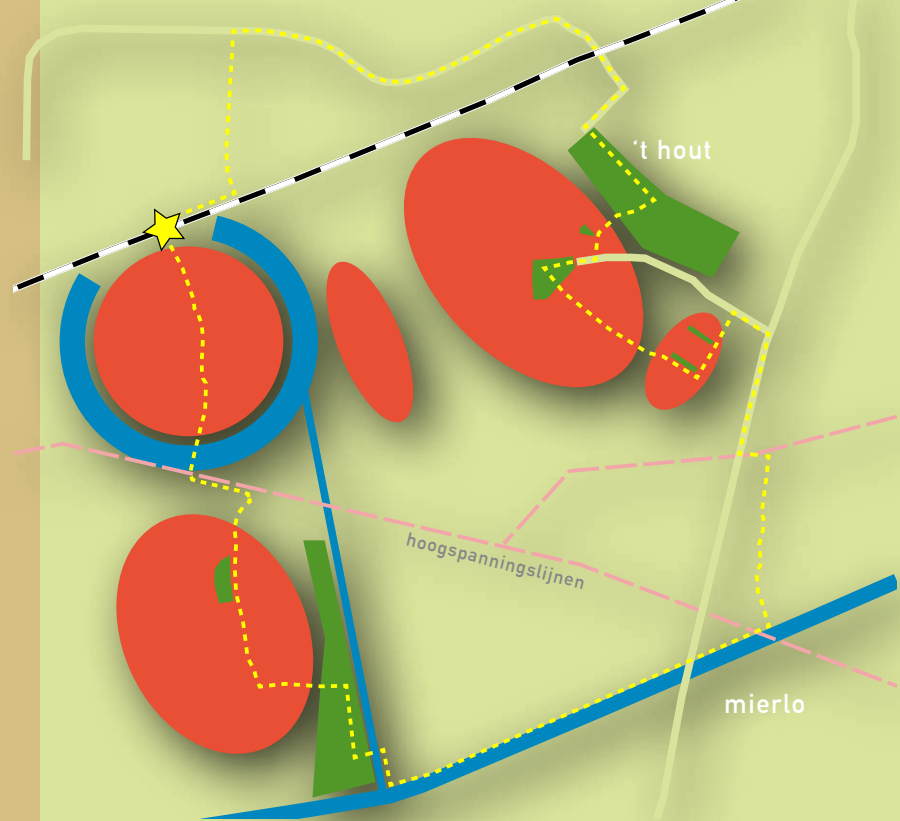
De Veste is het tegenovergestelde van de buitens. De sfeer van het Brabantse platteland heeft hier plaats gemaakt voor een stedelijke opzet met hogere gebouwen van

drie tot vier bouwlagen. Hier wordt het beeld opgeroepen van een oud Hollandse vestingstad met grachten, pleinen en smalle steenachtige straten. De huizen zijn per perceel ontworpen en gebouwd. Het lijkt organisch gegroeid, maar dat is schijn. De hoofdstructuur bestaat uit een noord-zuid en oost-west straat, zoals de Romeinen al deden bij de aanleg van hun legerplaatsen. Aan dit kruis van wegen dienden de gebouwen, analoog aan de huizen om de pleintjes in de buitens, een licht geverfde gevel te krijgen. Aan de noord-zuid as ligt ook een gracht met winkels en horecavoorzieningen en enkele openbare gebouwen, zoals een school met een monumentale uitstraling. Er is zelfs een heuse markthal gebouwd. Aan het einde van deze as ligt station Brandevoort, dat zowel het begin als het eindpunt van de wandeling is. Alleen de kerk en het stadhuis ontbreken om het beeld van een stad in klassieke zin compleet te maken.

HET BRABANTSE LAND

Brandevoort is een curieuze vinexwijk, die zowel associaties oproept met een Hollandse vestingstad als met het Brabantse platteland. De Veste met zijn slotgracht steekt sterk af tegen zijn omgeving. Belangrijk voor het landelijke karakter van de buitens is de inbedding in het aanwezige landschap, dat deels is gehandhaafd en deels opnieuw geïnterpreteerd. De scheiding tussen stad en land, tussen agrarisch dorp en landerijen, is in Brabant altijd vloeiend geweest. Midden in het dorp kwam je op de brink de schapen tegen en achter de lintbebouwing lagen de landerijen. Een dorpsrand was rafelig en bestond uit weilanden, akkerlandjes, hagen en hekken, schuurtjes en een groot kruis bij de ingang van het dorp. Dit rafelige patroon is bij Brandevoort verlaten. De scheiding tussen nieuwbouw en omringend landschap is bewust groter gemaakt. Maar door de laagbouw in traditionele architectuur, de eigentijdse brin-

ken, de rijke beplanting van de straten met bomen, de groene bermen en de nieuwe parken, de bospercelen en de ecologische zone lijken de buitens toch bij het Brabantse

landschap te horen. Dat her en der nog keuterboeren actief zijn en vee in de wei staat draagt daar in sterke mate aan bij.

de route

1:000 N

750

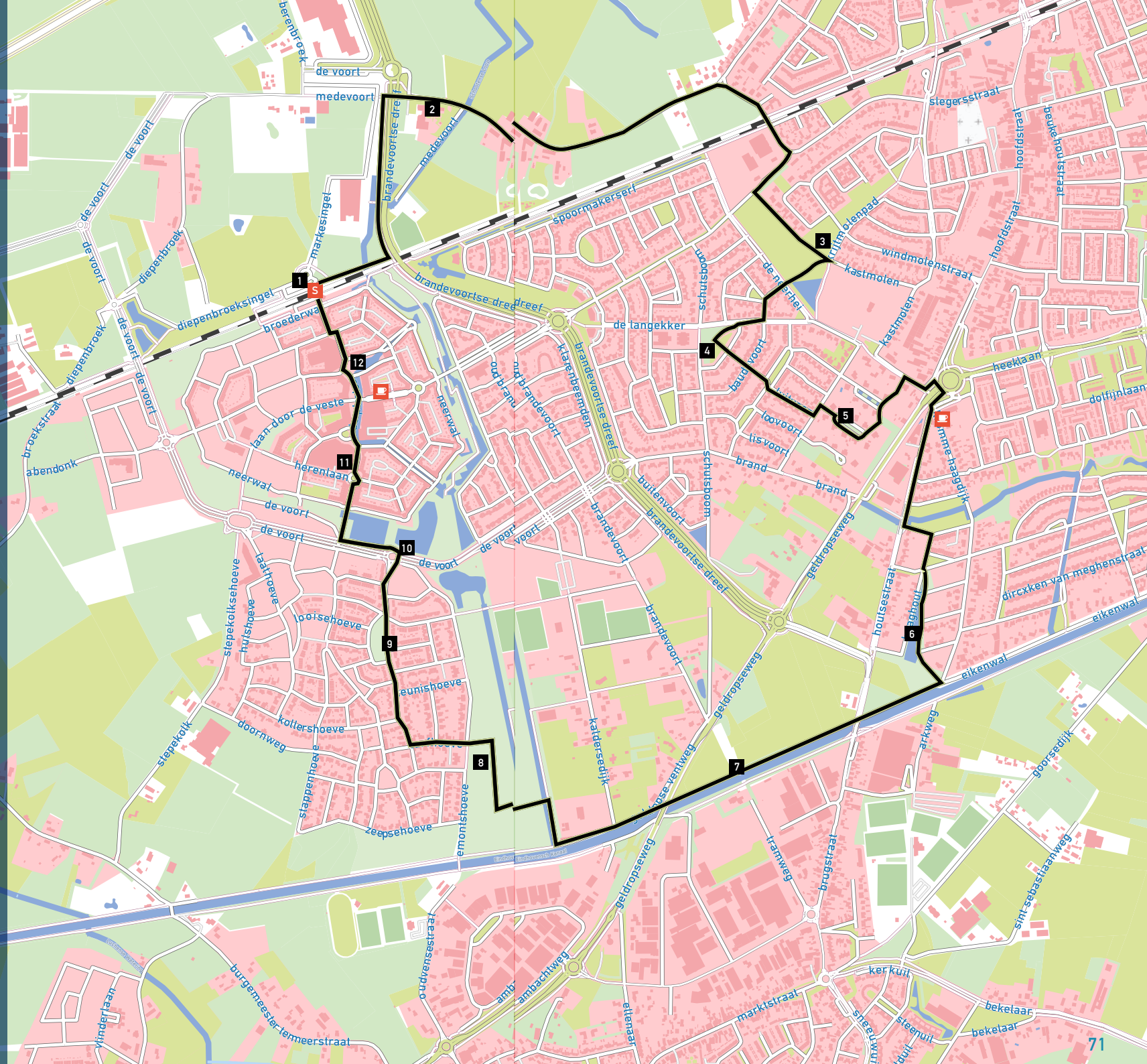
500

250

0

70

71

Start: station Brandevoort

We starten aan de noordzijde van het station hetgeen betekent dat treinreizigers uit de richting Den Bosch en Tilburg over de traverse moeten lopen **1**.

Beneden aan de trap van het stationsgebouw rechtsaf parallel aan het spoor richting centrum Helmond over het fiets/voetpad. Op het einde, voor de brug over de ontsluitingsweg, linksaf het pad volgen en parallel aan de weg tot aan het kruispunt over het fietspad lopen waar we vaak schoolkinderen tegenkomen. Bij kruispunt rechtsaf drukke weg oversteken over oude landweg Medevoort. Aan het begin staat een oude boerderij die nu gebruikt wordt als kinderboerderij, boerderijwinkel, etc **2**.

Na ongeveer 1 kilometer bij splitsing rechts aanhouden, de Burgemeester Krollaan, en spoorweg oversteken. In bocht naar links rechtsaf slaan, Stepekolk-Oost. Nadat de weg overgaat in een fietspad linksaf het voetpad op van het park dat tussen 't Hout en Brandevoort in ligt. Links passeren we de grafheuvel met kunstwerk **3**. Vlak voor

het kruispunt slaan we scherp rechtsaf via het kronkelpad naar de overzijde (rechts kinderspeelplaats) van het grasveld. Weg oversteken en woonstraat Het Spuul in. Deze straat na de bocht naar links gewoon volgen tot kruising met Sint Antoniusweg (met naastliggend fietspad). Hier rechtsaf over trottoir. Na 60 meter straat oversteken en plantsoen in. Pad rechts aanhouden tot kapelletje **4** en daarna linksaf over grasveld

1 NS-Station Brandevoort – Het station is in 2006 gebouwd naar ontwerp van Han Lijkamp van architectenbureau Magis & Van den Berg. Het bestaat eigenlijk alleen uit twee torens aan weerszijde van het spoor die verbonden zijn met een luchtbrug of traverse. De architectuur is in de klassieke stijl van de gehele wijk gebouwd. Dat geldt ook voor de perronoverkappingen en de fietsenstalling. Een traditionele staande klok ontbreekt niet op het voorplein.

2 Medevoort – kenmerkend voor de landwegen rond Brandevoort zijn de langgevelboerderijen met de deuren van de stal en het woongedeelte in dezelfde gevel. Tegenwoordig wonen hier vooral stadslui die de stal tot woonvertrek hebben verbouwd. Soms weet men er een alternatieve invulling aan te geven, zoals een kinderboerderij, boerderijwinkel, café-restaurant of camping. Hier kan men in de zomer zelfs verdwalen in een maisdoolhof.

3 De schaar – Op voormalige grafheuvels heeft de beeldhouwer Thijs van de Manakker deze zes meter hoge schaar in Cortenstaal gemaakt. Het staat eigenlijk in de wijk Ashorst van Mierlo-Hout, ook wel 't Hout genoemd, maar omdat in de ogen van de kunstenaar de schaar de symbolische verbinding vormt met de prehistorische knijpschaar die hier gevonden is maakt hij evenzeer deel uit van Brandevoort. Het groengebied tussen 't Hout en Brandevoort is bovendien zo ruim bemeten dat het zowel dorpsrand van 't Hout als van Brandevoort is.

4 Sint Antonius in de Schutsboom – In het buiten Schutsboom passeren we enkele 'brinken' waarvan er eentje bestaat uit een oud bosje met een kapel dat gewijd is aan Sint Antonius. Wie het beeld van een vrome monnik verwacht moet maar eens goed naar zijn hoofd kijken. Daar zit een legerhelm op. Deze Sint Antonius is namelijk de patroonheilige van de schutterij.

steken richting woonstraat Tuinsvoort. Deze uitlopen tot het einde, het volgende plantsoen aan de linkerhand houden om recht door verder door de Luitvoort te gaan. Onderwijl hebben we heel wat degelijke woonhuizen gezien en huizen die op strategische plekken wit geschilderd zijn. Op het einde van de Luitvoort gaan we linksaf en gelijk daarna rechtsaf waar we in Rodenburg uitkomen met allemaal boerderettes om een langgerekte brink **5**. Op het einde hiervan linksaf een onverhard pad op dat we, onderbroken door de volgende brink, helemaal uitlopen.

Bij de straat (Sint Antoniusweg) rechtsaf over het fietspad route tot het einde. Daar linksaf richting rotonde, rechts oversteken en aan de overzijde weer gelijk rechts over onverhard voetpad dat in fietspad overgaat. Dit volgen tot aan uitspanning De Barrier voor een kop koffie of anderszins. Vervolgens route over het fietspad van de Houtsestraat volgen tot de hoogspanningsleiding. Hier linksaf het wandelpad op en bij de eerste afslag naar rechts richting nieuwbouwwijk. Dit pad gaat over in een slingerpad langs het water **6**. Na het einde van de vijver links het pad volgen richting kanaal. Daar rechts af.

Eindhovensch Kanaal **7** ongeveer 1 km volgen. Bij de eerste brug recht door over fietspad. We passeren het restant van een brug. Even verderop onder een brug door en verder langs het kanaal. Net voordat de weg langs het kanaal (Kaldersedijk) overgaat in een fietspad rechtsaf een wandelpad in van de nieuwe ecologische zone. Na 100 meter pad links over brug en na ongeveer 50 meter rechts tussen bomen pad voortzetten **8**. Op einde linksaf de woonbuurt in (Turfhoeve) waar de woningen maar één bouwlaag met een kap hebben. De tweede straat rechtsaf na het witte huis (Poeldonksehoeve). Deze straat rechts aanhouden. Hij gaat over in de brede Besselhoeve met brede bermen die we helemaal uitlopen

5 Boerderettes – Het zuid-oostelijke deel van Schutsboom bestaat uit woningen die doen denken aan een traditionele boerderij, boerderettes noemde Wim T. Schippers die ooit. Ze staan keurig om een langgerekte dichtbegroeide brink gegroepeerd.

6 Houtse Akker – Nog geen tien jaar later dan Brandevoort wordt een nieuwbouwplan gemaakt voor dit deel van 't Hout ten oosten van het oude lint tussen Mierlo en 't Hout. De architectuur hiervan is overwegend modern te noemen. Een groot contrast met Brandevoort.

7 Eindhovensch Kanaal – Het kanaal werd in 1846 geopend en bekostigd door de gemeente Eindhoven om een verbinding met de Zuid-Willemsvaart bij Den Bosch tot stand te brengen voor haar lucifer- en sigarenindustrie. Sinds 1974 is het kanaal voor scheepvaart gesloten.

8 Ecologische zone – Deze nieuw aangelegde zone verbindt het kanaal via de Schootense Loop - een beek - en het Schotense Veld - het weidse open terrein rondom de veste - met een moerassig bosgebied ten noorden van het spoor.

waarbij we links een brink passeren **9**. Bij de rotonde oversteken en even genieten van het prachtige uitzicht op de Veste **10** waarna we links onze wandeling voortzetten. Bij de brug rechtsaf de Veste in lopen. Op de brug zien we links en rechts rijen woningen die er

9 De brink van Stepekolk – Ook in dit buiten bestaat de zuidelijke bebouwing uit een bouwlaag met een fors pannendak, geen boerderettes deze keer. Langs de weg naar de brink treffen we greppels aan die het landelijke karakter benadrukken. De brink zelf is omzoomd met huizen in twee bouwlagen waarvan de gevels overigens – in afwijking van de regels – niet wit geschilderd zijn.

10 Vista De Veste – Op dit punt is duidelijk te zien wat De Veste beloofd te zijn, een klassieke Europese stad tussen de 17e en 19e eeuw (volgens Rob Krier). Alle woningen hebben een eigen gezicht en op de hoeken en bij de stadspoorten zijn ze als torentjes vorm gegeven. De ecologische zone loopt er voorlangs.

uitzien alsof ze in de loop der tijd stuk voor stuk gebouwd zijn. Door de poort lijkt het alsof we door een dikke stadsmuur lopen want even verder gaan we weer door een poort. We komen op een rotonde met een vreemdsoortig spits torentje dat onderdeel uitmaakt van een multifunctioneel gebouw **11** en lopen rechtdoor, de Biezenlaan in. Op het einde rechtdoor langs het fietspad en gracht richting winkels en marktplein. Hier

kunnen we op een stoel of bank uitrusten of ergens een kopje koffie gaan drinken, zonder door auto's overreden te worden. Langs de gracht gaan we verder richting markthal **12**. Na de bocht bij de markt blijven we rechtdoor lopen over de Herselsestraat waar weer auto's mogen rijden. Deze maakt halverwege nog een knik (links-rechts) en dan zien we de perronoverkapping en de stationsklok al opdoemen. ■

11 Het torentje – Hoewel een kerk goed zou staan in een klassieke stad behoort het torentje een multifunctioneel centrum toe met de basisschool als grootgebruiker. Het hele bouwblok is eigenlijk een ensemble van verschillende gebouwen met school, kinderopvang, cultureel centrum en woningen die samen een mini-stadje vormen. Het heeft witte gevels omdat het aan de hoofdstructuur van de veste staat.

12 Markthal en standbeeld – Het meest gefotografeerde plekje van Brandevoort, de markthal die in de meeste steden is verdwenen en in deze vinexwijk weer opduikt. Een nostalgisch verlangen naar vroeger dat door het ernaast staande beeld van Rob Krier zelf nog eens bekrachtigd wordt. Een naakte dame met forse handen. Er zijn weinig architecten die zich zowel beeldhouwer als architect durven noemen. Het bewijs wordt in Brandevoort geleverd.

